

significant collationem gratiae... Tertio modo, ut significant divinam operationem in remissionem culpae praesentem, et ad ipsam aliquid dispositiv et instrumentaliter operentur: et sic secundum aliam opinionem *quae sustinetur communis*, Sacraenta novae legis emundationem ostendunt divinitus factam: et hoc modo etiam sacerdos N. T. ostendit absolutos a culpa ». — Haec ad rem nostram sufficiunt; doctrina enim ipsa, quam tangunt propositae difficultates, suis locis exponitur.

## ARTICULUS OCTAVUS

*Quinam sit usus Scripturae et Traditionis  
in Theologia.*

376. Theologia christiana, quam alii vocant *theologiam supernaturalem*, alii *theologiam fidei*, proprie est « quaedam ex principiis revelatis et fide divina creditis discursiva scientia ». « Dicendum, inquit D. Thomas (l. p. q. 1. a. 2.), sacram doctrinam esse scientiam. Sed sciendum est, quod duplex est scientiarum genus. Quaedam enim sunt, quae procedunt ex principiis notis lumine naturali intellectus... Quaedam vero sunt, quae procedunt ex principiis notis lumine superioris scientiae: sicut *Perspectiva* procedit ex principiis notificatis per *Geometriam*... Et hoc modo sacra doctrina est scientia, quia procedit ex principiis notis lumine superioris scientiae, quae scilicet est scientia Dei ».

377. Hinc proprium theologiae munus est inquirere ac demonstrare, *an* et *quomodo* veritates contineantur in divina revelatione; eas simul conferre, ut mutuus earum nexus introspectiatur; unam ab alia inferre, aut etiam a veritatibus revelatis per illationem alias veritates statuere; eas denique omnes expolire, tueri ac vindicare, si impugnentur. « Dicendum, ait idem Angelicus Doctor (a. 8.), quod sicut aliae scientiae non argumentantur ad sua principia probanda, sed ex principiis argumentantur ad ostendendum alia in ipsis scientiis; ita haec doctrina non argumentatur ad sua principia probanda, quae sunt articuli fidei, sed ex

eis procedit ad aliquid ostendendum: sicut Apostolus I. Cor. IV. ex resurrectione Christi argumentatur ad resurrectionem communem probandam ». Advertit tamen, quod sicut *suprema humana scientia quodammodo disputat contra negantem sua principia*: ita theologia « cum non habeat superiorem, disputat cum negant sua principia, argumentando quidem, si adversarius aliquid concedat eorum, quae per divinam revelationem habentur; sicut per auctoritates sacrae doctrinae disputamus contra haereticos, et per unum articulum contra negantes alium. Si vero adversarius nihil credit eorum, quae divinitus revelantur, non remanet amplius via ad probandum articulos fidei per rationes, sed ad solvendum rationes, si quas inducit contra fidem ». Supponitur hic theologia *apologetica*, quae ex motivis credibilitatis ostendit existentiam revelationis christiana, et quam hactenus exegimus. Ea tamen, uti notat Card. Franzelin (De Deo Uno, pag. 15., ed. 1876.), « non meretur nomen *theologiae christiana*, nisi quatenus nititur ut suo fundamento primitivae persuasiōni supernaturali ex lumine fidei: hic enim nexus cum persuasione supernaturali si desit, poterit esse *philosophia propedeutica* ad theologiam christianam, theologia christiana proprio sensu non erit ».

378. Ex his sequitur — 1) theologiam, sicut ceteras scientias, habere fontes ex quibus sua argumenta ducat. Fontes illi dicuntur *loci theologicī*; uti enim dicit Aristoteles (Rethoric. l. 1. c. 2. n. 7.): « Loci dicuntur ii, qui communiter de rebus, quae ad mores et ad naturam et ad scientiam civilem multaque alia specie ab invicem differentia spectant, argumenta continent »: Aristoteli igitur *Locus* est id, unde philosophus aut rethor rationum momenta dicit. Neque aliter docet Tullius, qui ait: « Itaque licet definire *locum* esse argumenti sedem ».

2) Sequitur, locos proprios theologiae contineri principiis revelatis, seu divina revelatione; etsi ea non respuat humanarum quandoque scientiarum adiumentum. « Dicendum, ait D. Thomas (l. p. q. 1. a. 5. ad 2.), quod haec scientia [theologia] accipere potest aliquid a philosophicis disciplinis, non quod ex necessitate eis indigeat, sed ad maiorem manifestationem eorum, quae in hac scientia traduntur. Non enim accipit sua principia ab aliis scientiis, sed immediate a Deo per revelationem. Et ideo non accipit

ab aliis scientiis tamquam a superioribus, sed utitur eis tamquam inferioribus et ancillis... Et hoc ipsum quod sic utitur eis non est propter defectum, vel insufficientiam eius, sed propter defectum intellectus nostri: qui ex his, quae per naturalem rationem (ex qua procedunt aliae) cognoscuntur, facilius manuducitur in ea, quae sunt supra rationem, quae in hac scientia traduntur ». Et (a. 8. ad 2.): « argumentari ex auctoritate est maxime proprium huius doctrinae, eo quod principia huius doctrinae per revelationem habentur... Utitur tamen sacra doctrina etiam ratione humana, non quidem ad probandam fidem... sed ad manifestandum aliqua alia, quae traduntur in hac doctrina. Cum igitur gratia non tollat naturam, sed perficiat: oportet quod naturalis ratio subserviat fidei: sicut et naturalis inclinatio voluntatis obsequitur caritati... Sed tam sacra doctrina huiusmodi auctoritatibus utitur quasi extraneis argumentis ».

379. Iamvero usus rationis seu humanarum scientiarum in re theologica satis colligitur ex iis quae disserimus de munere rationis in re fidei (*de Virt. Infusis*, disp. 4. art. 7. seqq.) — Divinarum Scripturarum auctoritatem vindicavimus (*ibid.* art. 4.) — Exsistentiam divinarum traditionum paulo supra ostendimus, et simul indicavimus praecipua monumenta quibus conservantur. Ex his igitur iam statuti sunt *Loci theologici*. Superest solum, ut regulas praescribamus ad rectum eorum usum in theologia: quod, post ea quae disputata sunt, licet paucis expedire.

380. I. Regulae quae assignantur ad rectum Scripturarum usum, aliae respiciunt Scripturam ipsam, aliae eius sensum. Quoad illas, certum est — 1) argumentum rite desumptum vel ex uno Scripturae loco, irrefragabile omnino esse: est enim verbum Dei. — 2) Locus autem desumi debet ex Scripturis *canonicis*, de quarum solum auctoritate constat: Scripturarum canonem statuimus (*de Virt. Infusis*, disp. 4. art. 2.). — 3) Imo, ut efficax sit argumentum textus S. Scripturae depromi debet ex authentica eius editione; adeoque imprimis ex Vulgata latina editione, de cuius authentia habetur explicitum ac solemne Ecclesiae iudicium — 4) Cum tamen, quoad rei summam, manserit in textu hebraico pro V. T. et in textu graeco pro N. T. ea authentia, qua iam fruebantur ante decretum Conc. Tridentini, licet ad eos textus originales re-

currere. — 5) Imo expedit ad eos recurrere in casibus, quos adnotavimus in tract. *de Virt. Infusis* (n. 621.) — 6) Si vero aliquis textus legatur tum in Vulgata latina editione, tum in textu originali, sensus tamen sit in una vel alio ambiguis, praevalere debet sensus clarus, si in una vel alio talis inveniatur. — 7) Subintelligitur autem, retinendum semper esse sensum, quem vel Ecclesia vel unanimis Patrum interpretatio declaraverit. — Cf. *de Virt. Infusis* (disp. 4. art. 6. ac 5.).

381. Quoad regulas vero respicientes sensum S. Scripturae, necesse est imprimis advertere, plures in ea sensus distingui. Nam — 1) est sensus *litteralis* seu *historicus*, quem verba immediate praeserunt; et sensus *spiritualis* seu *mysticus*, qui alio refertur quam ad id quod verba immediate significant. Cuius duplicitis sensus rationem ita reddit D. Thomas (1. p. q. 1. a. 10.): « Auctor enim S. Scripturae est Deus, in cuius potestate est, ut non solum voces ad significantum accommodet (quod etiam homo facere potest), sed etiam res ipsas. Et ideo cum in omnibus scientiis voces significant, hoc habet proprium ista scientia, quod ipsae res significatae per voces etiam significant aliquid. Illa ergo prima significatio qua voces significant res, pertinet ad primum sensum, qui est sensus historicus vel *litteralis*. Illa vero significatio qua res significatae per voces iterum res alias significant, dicitur sensus *spiritualis*, quia super *litteralem* fundatur et eum supponit ».

2) sensus *litteralis* bifariam dispescitur. Aliud enim est *proprium*, ille nempe qui exsurgit immediate ex verbis secundum propriam acceptiōnē: sicut, ex. gr., in illo « Diliges Dominum Deum tuum »; alius est *figuratus*, qui nempe immediate exsurgit ex verbis a propria in alienam significationem translatis: sicut in illo « alias oves habeo, quae non sunt ex hoc ovili » Cf. S. Augustinum (*de Doctrina Christiana*, l. 3.). Notari hic debet cum D. Thoma (l. c.), quod non est « *litteralis* sensus ipsa figura; sed id quod est figuratum. Non enim cum Scriptura nominat Dei brachium, est *litteralis* sensus, quod in Deo sit membrum huiusmodi corporale; sed id quod per hoc membrum significatur, scilicet virtus operativa ».

3) Sensus item *mysticus* triplex a recentioribus distinguitur. Est nempe *allegoricus*, si verba S. Scripturae, praeter *litteralem*

sensem, significant aliquid in N. T. ad Christum vel Ecclesiam pertinens. Ita literaliter verum est, Abraham habuisse duas uxores, unam liberam, aliam ancillam, et duos filios Isaac et Ismael: haec vero, teste Apostolo (Gal. IV.), significant Deum auctorem duorum Testamentorum, et Patrem duorum populorum. Est insuper sensus spiritualis *tropologicus*, cum verba aut facta referuntur ad significandum aliquid pertinens ad mores. Ita illud (Deuter. XXV.): « Non alligabis os bovi tritauranti », teste Apostolo (I. Cor. IX.), mystice significat, non esse prohibendum praedicatoribus, quin victum accipient a populo. Est denique sensus *analogicus*, qui habetur quando verba vel facta referuntur ad significandam vitam aeternam. Ita illud (Ps. XCIV.): « Quibus iuravi in ira mea, si introibunt in requiem meam », intelligitur literaliter de terra promissionis, sed, teste Apostolo (Hebr. IV.), spiritualiter significat etiam vitam aeternam. Cuius triplicis sensus rationem etiam reddit D. Thomas, inquiens: « Lex vetus figura est novae legis; et ipsa nova lex, ut dicit Dionysius (Eccles. Hierarch. p. l. c. 5.), est figura futurae gloriae. In nova etiam lege, ea quae in capite sunt gesta, sunt signa eorum quae nos agere debemus ». — Cf. Bellarminum (de Verbo Dei, I. 3. c. 3.).

4) Addi potest aliis sensus, quem vocant *accommodatitum*, seu per accommodationem, cum verba S. Scripturae rem aliquam significantia usurpantur ad aliam significantiam, ex convenientia, quam *usurpans* iudicat existere inter utramque rem: exempla passim habes in textibus, quos Saeri Oratores applicant ad sanctos, quorum laudes celebrant.

382. His expositis — 1) ex sensu literali semper desumi potest argumentum certum; ex sensu mystico aliquando, quando nempe certo de eo constat ex Scriptura vel ex interpretatione Ecclesiae, aut unanimi SS. Patrum; ex sensu vero accommodatitio nunquam. Ratio est evidens: sensus enim literalis, et mysticus, quando de eo constat, est intentus a Spiritu Sancto, et habet infallibilem veritatem: secus autem sensus accommodatitius — 2) verba S. Scripturae sumenda sunt sensu proprio, nisi necessitas cogat ea sumere sensu improprio, iuxta regulam S. Augustini (de Genes. ad lit. I. 8. c. 7.). Necessitas cogeret, si ex verbis proprio sensu acceptis sequeretur aliquid absurdum, aliquid contra fidem, contra

mores, etc.: ita, ex. gr., absurdum sequeretur, si sensu proprio acciperentur testimonia, quae videntur Dei tribuere humana membra; aliquid contra morum honestatem sequeretur, si sensu proprio acciperentur verba illa (Matth. XVII. 8.): « si manus tua vel pes tuus scandalizat te, abscinde eum, et proice abs te »; et (9.): « si oculus tuus scandalizat te erue eum, et proice abs te », etc. — 3) Ad verum ac genuinum sensum assequendum faciunt regulae, quas suppeditat hermeneutica, et quas hic supponimus: unde saepe opus est perpendere vim verborum, contextum, scopum, etc. ut inde eruatur sensus ille — 4) Norma tamen princeps semper erit iudicium Ecclesiae, et unanimis Patrum sensus, si extet.

383. Animadverti hic debet, in locis S. Scripturae discernendum esse id quod ipsi sacri Scriptores dicunt, ab eo quod ipsi referunt tamquam dictum ab aliis. Illud semper habet infallibilem veritatem, siquidem est sententia divinitus inspirata; de hoc, paratione, semper verum est, quod *ita dictum est ab alio, sicut refertur*. Num vero sententia ab alio prolati et a Scriptore sacro relata veritatem contineat, *si approbata ab eo non sit*, debet desumi ex persona et auctoritate illius, cuius est illa sententia. Ita si riferatur aliquid dictum a Deo ipso, a Prophetis, ab alio Scriptore inspirato, illud habet infallibilem veritatem. Si autem referatur aliquid dictum ab homine sibi relicto; illud habet humanam ac fallibilem auctoritatem; sicut, ex. gr., verba illa Iudeorum (Jo. II. 20.): « Quadraginta sex annis aedificatum est templum hoc ». Quandoque etiam sententia veraciter relata potest esse falsa; sicut, ex. gr., verba caeci nati (Jo. IX. 31.): « Scimus quia peccatores Deus non audit »; vel verba insipientis (Ps. LII. 2.): « Non est Deus »; vel verba Satan (Job. II. 5.): « Tunc videbis quod in faciem benedicat tibi », etc.

384. Haec quidem de regulis pertinentibus ad usum Scripturarum in theologia. Nunc exponamus oportet regulas respicientes usum traditionis. Ac notetur imprimis, traditionem, sicut Scripturam, duplum habere auctoritatem (n. 252.), *historicam* seu humanam, et *divinam*. Historia adhiberi potest ac debet, pro natura adversariorum, ac pro studio quaestions; sicut adhibuimus historicam auctoritatem Evangeliorum ad probandam divinam originem revelationis christiana, et auctoritatem historicam tra-

ditionis (n. 330.) ad probandam eius divinam auctoritatem. Historica auctoritate supposita, quae est communis ceteris humanis testimoniis, iisdem vestitis, ut aiunt, conditionibus; nos, uti arguenda perpendenti liquet, adstruximus divinam, quae est criterium et effectus charismatis veritatis, residentis in Ecclesia ex perenni Sp. Sancti assistentia. Atque haec divina auctoritas usui est in theologia, quando haec *ex propriis* res adstruit fidei et morum. Ut autem plenam habeat vim probandi, debet certo constare existentia traditionis eiusque vera indoles. Quapropter huc faciunt regulae, quas tradidimus (n. 322.) ad dignoscendas traditiones vere *divinas*, sive illae sint *Dominicae* sive *Apostolico-divinae*. Nihilominus, quemadmodum potuerunt exsurgere quaestiones circa canonem Scripturarum, et exsurgere possunt aliae circa genuinum earum sensum; ita exsurgere etiam possunt circa existentiam, naturam ac sensum traditionis. In his dubiis, sicut pro Scriptura, ita pro traditione, norma princeps quae valeat rem authentice definire, modo etiam omnibus accommodato, est iudicium vivi et authentici magisterii, ex Christi institutione, semper in Ecclesia existentis. — Cf. Valentia (de Fide, disp. 1. q. 1. p. 7. § 12.).

385. Inter monumenta vero quae traditiones conservant ac exhibent, praecipua, ut diximus (n. 344.), sunt ea, quae continent Ecclesiae docentis iudicia ac definitiones. Vel unum ex his iudiciis, in rebus fidei et morum, rem plane conficit; siquidem, ut hic supponimus, latum illud est ex infallibili assistentia Sp. Sancti. Verum sequentia sunt animadvertenda: — 1) si de fide credendis agatur, certo constare debet ea monumenta continere fidei definitionem. Certe huiusmodi non sunt, si « verbis opinandi utuntur iudices, aut responsa non ad totam universalem Ecclesiam, sed ad privatas Ecclesias et Episcopos referuntur. Intelligendi sunt enim eo tantum casu de fide pronuntiare, ubi iudicium in omnes Christifideles spectat, omnes ligat. Certitudo quippe fidei iudicibus a Deo constitutis, non propter Ecclesias privatas promissa et concessa est, quae singulae errare possunt, sed propter Ecclesiam universalem, quae errare non potest. Itaque Summorum Pontificum Conciliorumque doctrina, si toti Ecclesiae proponatur, si cum obligatione etiam credendi proponatur, tum vero de fidei causa iudicium est » — 2) Etiam quando constat monumentum aliquod exhibere fidei

definitionem, notari debet: « quae in Conciliorum vel Pontificum decretis, vel explicandi gratia inducuntur, vel ut obiectioni respondeatur, vel etiam obiter et in trascursu praeter institutum praecipuum, de quo erat potissimum controversia, ea non pertinent ad fidem; hoc est non sunt catholicae fidei iudicia » — 3) Caveas tamen ne haec et praecedentia, quae ad fidei iudicium pertinere negavimus, illico censeas omni auctoritate destituta: de qua re plura disseruimus in tract. *de Virt. Infusis* (n. 440. seqq.) et aliquid infra attingemus — 4) Ut vero fidei iudicia internosci queant, sequentes assignantur notae; *prima*, si contrarium asserentes, pro haereticis iudicentur; *altera*, si haec formula adhibeatur: « Si quis hoc aut illud senserit, anathema sit »; *tertia*, si in eos qui contradixerint, excommunicationis sententia ipso iure feratur; *quarta*, si quidquam expresse a fidelibus firmiter credendum, aut tamquam dogma fidei catholicae accipendum dicatur, vel aliis similibus verbis aliquid esse Evangelio doctrinae Apostolorum contrarium, utique non opinando, sed certo ac firmo iudicio. Cf. Canum (de Locis, l. 5. c. 5.) — Si his notis adhibitis, adhuc supersit dubitatio; « in hac re diiudicanda, inquit Tanner (de Fide, q. 4. dub. 6. n. 262.), multum valere tum virorum sapientum iudicium, tum (multo magis) Ecclesiae sensum et consensum ».

386. Monumenta traditionis, quae dignitate proxime sequuntur Ecclesiae definitiones, sunt scripta SS. Patrum. « In ipsa vetustate, inquit Lirinensis (Com. c. 38.), unius sive paucissimorum temeritati *primum omnium* generalia, si qua sunt, universalis Concilii decreta praepont [filii Ecclesiae]; tunc deinde, sequantur, *quod proximum est*, multorum atque magnorum consentientes sibi sententias magistrorum ». Iamvero diximus, *irrefragabilem* esse auctoritatem Patrum, quando *consensu moraliter unanimi* aliquid docent (n. 352.); illudque pertinet ad sacram doctrinam (n. 348.). Quandonam autem censeri debeat, adesse unanimem consensum, plane innotescit ex disputatis (n. 353. seqq.); superest ergo, ut regulae assignentur ad dignoscendum, num quod Patres docent pertineat ad sacram doctrinam. Ac — 1) generatim si aliquid tradant consensu vere unanimi, id censeri generatim potest pertinens ad sacram doctrinam; in aliis enim discrepare solent — 2) Certa nota est rei, tamquam ad sacram doctrinam pertinentis, a

Patribus traditae, si verba adhibeant fidei professionem exprimentia: si dicant, ex. gr.: « Credimus, confitemur, edocti sumus, Christus dixit vel iussit, credit vel tenet Ecclesia », etc. — 3) Si vix exorta nova sententia, in eam Patres insurrexerunt, tamquam in rem a fide Ecclesiae catholicae alienam, adversantem Ecclesiae fidei, vel eius auctorem insectati sunt, uti novatorem, haereticum, etc. — 4) Si in catechesibus aut sermonibus ad catechumenos vel ad neophytes, illam proposuere tamquam credendam, aut praeccepere agendum — 5) Quoad Scripturarum interpretationem, « illud etiam, inquit Fessler (Instit. Patrolog. cap. 1. § 20.), silentio haud est praetermittendum, non tam opera Patrum exegetica, in quibus genio sui aevi indulgentes allegoriis captandis nimium quandoque intendebant; sed opera dogmatica, moralia et polemica, in quibus sat frequenter Scripturae loca, ex quibus dogmata fidei morumque probantur, luculentiter tractant, et solide exponunt... Sic S. Cyrillus Alex., si ex Commentariis ipsius iudicium erit ferendum, inferioris subsellii censembitur interpres; si autem ex operibus dogmaticis et polemicis eum aestimemus, in vero et literali Scripturae sensu inveniendo et exponendo versatissimus est, primoque loco habendus ».

387. Haec ipsa cum proportione servanda sunt in usu auctoritatis Theologorum. Quoad sensum fidelium vero, praeter dicta (n. 368.), haec adnotabimus: 1) Sensus ille ac consensus non est unicum, sed unum ex criteriis diiudicandi de exsistentia traditionis; adeoque adhiberi quidem potest, sed non est semper necessario adhibendus: suppetunt enim alia criteria — 2) Si sensus ille communis deprehendatur vel ante exortam quaestionem, vel praesenti tempore, aequa valet ad certo probandam exsistentiam divinae traditionis; nullo enim tempore potest Ecclesia universa errare in rebus fidei et morum. Unde debemus sequi vel antiquitatem vel universalitatem (cf. *de Virt. Infusis*, n. 542.) — 3) Potest quidem fieri ut aliquo tempore non appareat communis ille sensus quoad rem, de qua *posteriori* tempore habetur (cf. *ibid.* n. 516.); at si semel invaluerit communis ille sensus in Ecclesia, dissensus tempore posteriori nunquam potest esse universalis: secus enim utroque tempore erraret Ecclesia.

## SERIES ROMANORUM PONTIFICUM

NUM.	NOMINA	ANN.	MIGNE PATROL. LAT.
Saeculo I.			
1	S. Petrus . . . . .	42	
2	S. Linus . . . . .	67	
3	S. Cletus . . . . .	78	
4	S. Clemens I. . . . .	91	130
Saeculo II.			
5	S. Anacletus . . . . .	101	130
6	S. Evaristus . . . . .	110	130
7	S. Alexander I . . . . .	119	130
8	S. Sixtus I. . . . .	130	130
9	S. Telesphorus . . . . .	140	130
10	S. Hyginus . . . . .	152	130
11	S. Pius I . . . . .	156	130
12	S. Anicetus . . . . .	165	130
13	S. Soter. . . . .	173	130
14	S. Eleutherius . . . . .	177	130
15	S. Victor . . . . .	192	130
Saeculo III.			
16	S. Zephyrinus . . . . .	201	130
17	S. Callixtus I. . . . .	219	130
18	S. Urbanus I. . . . .	224	130
19	S. Pontianus . . . . .	231	130
20	S. Anterus. . . . .	235	130
21	S. Fabianus . . . . .	236	130
22	S. Cornelius . . . . .	251	3
23	S. Lucius I . . . . .	253	3
24	S. Stephanus I . . . . .	255	3
25	S. Sixtus II . . . . .	257	5
26	S. Dionysius . . . . .	258	5
27	S. Felix I. . . . .	270	5
28	S. Eutychianus . . . . .	275	5
29	S. Caius. . . . .	283	5
30	S. Marcellinus . . . . .	296	6
Saeculo IV.			
31	S. Marcellus . . . . .	304	6
32	S. Eusebius . . . . .	309	6
33	S. Melchiades. . . . .	311	6
34	S. Silvester I. . . . .	314	8